

FIRE BREVE TIL ARKITEKT HANS KRISTJAN TYBJERG

1842-49

VED

H. TOPSØE-JENSEN

De følgende fire Breve er skrevet fra Familie og Venner til Arkitekten Christian Thyberg, der fra 1866 af nationale Grunde ændrede sit Navn til Kristjan Tybjerg. Brevene tilhører hans Datterdatter, Fru Inger Vestberg, f. Gram, der venligst har stillet dem til Raadighed for Personalhistorisk Tidsskrift, og som har givet Udg. Lejlighed til i Afskrift at læse fire Breve fra den første Rejse fra Tybjerg, hans Optegnelser om Faderen og Hjemmet og hans Selvbiografi. Enkelte Problemer i Teksten har jeg ikke kunnet klare; maaske kyndige Læsere kan supplere de manglende Oplysninger. For værdifuld Hjælp er jeg Hr. Kontorchef Helge Vestberg Tak skyldig.

HANS KRISTJAN TYBJERG var født i København 8. Oktober 1815 som Søn af Tømremester, tidligere Oldermænd for Lauget og til sin Død en af Stadens 32 Mænd HENRIK THYBERG (20/4 1776-25/12 1844) og hans Hustru OLIVE, f. FALENKAM (11/11 1778-22/7 1853), en Købmandsdatter fra Odense, der havde været Guvernante i Overpræsident, Geheimeraad Christian Urnes Familie. Hun var livlig og velbegavet, meget litterært interesseret, ikke mindst for tysk Digtning. Til det lithograferede Portræt (efter Daguerreotypi), som Tegner & Kittendorff udførte efter hendes Død, skrev H. V. Kaalund følgende Linier:

Let og gjennemsigtig som et Slør
over Dig kun Alderdommen hviled,
og det indre Liv, som aldrig døer,
af de klare Øine kjærligt smiled!

Tybjerg voksede op i solid Velstand i Faderens store Gaard Dronningens Tværgade Nr. 349 (senere Nr. 19, Huset nedrevet) med

dens Tømmerplads og betydelige Have, som Helene Nyblom, f. Roed beskriver i sine „Livsminder fra Danmark 1843–1864“ (1913, S. 152). I Efterslægtsselskabets Skole havde han den bekendte Arkitekt Christian Hansen som Tegnerlærer, og da denne 1829 rejste udenlands, fik han Undervisning af Prof. G. F. Hetsch, der foruden at være Lærer paa Akademiet drev en meget søgt privat Tegneskole. Han opfattede Tybjerg Livet igennem som sin egentlige Lærer. 1835 blev han Elev paa Akademiets Medailleskole, fik 1840 den lille og 1841 den store Sølvmedaille; samtidig var han i Tømmerlære og arbejdede som Lærling paa Universitetsbygningen, der netop var under Opførelse. Tybjerg roses som en fin og smagfuld Senklassicist; han har bygget et Par Herregaarde, endvidere nogle københavnske Ejendomme, hvoraf de kendteste vist er Gaarden Bredgade Nr. 4 – Store Strandstræde Nr. 3, bygget ved Siden af den Kannevorffske Gaard og paa den Tomt, hvor den i 1853 nedrevne gamle Collinske Gaard havde ligget, og Hjørnehuset Højbroplads Nr. 2 – Amagertorv Nr. 1. De fleste af hans bevarede Tegninger, bl. a. Tegninger til de endnu benyttede Bænke omkring Midteranlægget paa Kgs. Nytorv, findes i Samlingen af Arkitekturtegninger paa Kunstakademiet. Men han hemmedes i 28 Aar af sit meget skrøbelige Helbred; siden 1838 led han af Epilepsi og blev først efter at have prøvet mange forskellige Læger og mange forskellige Kure her og i Udlandet helbredet ved en Bromkur i 1866. Han var gift 1° 23/4 1858 med JULIANE MARIE POULSEN (29/12 1835–1/6 1867), 2° 4/11 1868 med ELISE CAROLINE OLTMANN (26/9 1837–12/11 1900). Kristjan Tybjerg døde i København 13. Maj 1879. At han har været en meget smuk Mand, fremgaar af Ungdomsbilleder i Familieej: en Tegning af Constantin Hansen og et Maleri af Fritz Jürgensen.

For at søge Helbredelse foretog han i sine yngre Aar flere store Udenlandsrejser, og fra to af disse Rejser stammer Brevene. Brevskriverne er for det første hans Moder, der underskriver sig Aga. Dernæst Søsteren Jette, identisk med Fru HENRIETTE COLLIN D. Y. (22/10 1813–20/11 1894), gift 10. Aug. 1836 m. Assessor auscultans i Finansdeputationen, senere Departementschef og Sparekassedirektør EDVARD COLLIN (2/11 1808–10/4 1886), der ogsaa har ydet sine Bidrag til Brevene. Endelig hans Læge, Edv. Collins Fætter, senere tit. Professor EMIL HORNEMANN (19/10 1810–16/6 1890) og Edvard og Jette Collins nære Ven, Digteren H. C. ANDERSEN.

Tømmermester Thybergs boede i Stueetagen til Gaarden; Edvard Collins paa 1. Sal i Sidehuset, ligeledes til Gaarden. Et Fotografi

af Gaard og Have er gengivet i Rigmor Stampe: „H. C. Andersen og hans nærmeste omgang“, 1918, S. 192.

Chr. Thybergs første store Rejse gik med et Sejlskib søværts til Malaga. Videre Stationer paa Rejsen var Barcelona, Marseille, Genua og Rom. Afrejsedagen kender vi fra H. C. Andersen, som 24. Juli 1842 skriver til Jette Collin: „Af et Brev fra Deres Svigerfader erfarede jeg at Deres Broder reiste i Onsdags til Spanien, gid det havde været mig! dog for Dem og ham, der første Gang reiser ud og det fra et *Hjem*, kan jeg ret tænke mig at Afreisen har været smertelig! Men han vil have uendelig godt af denne Flugt! De skal see han kommer styrket og fornøiet tilbage“ (H. C. Andersens Brevveksling med Edvard og Henriette Collin, I, 1933, S. 322; citeres i det følgende som BEC). I Kjøbenhavns Skipperliste i Berl. Tid. 22. Juli 1842 anføres under 21. Juli: „J. Grønbech og N. L. Harrild til Malaga“. Sørejsen var, som det fremgaar af det første Brev, ordnet af Familien Thybergs Bekendt, Skibsmægler L. A. Hecksher.

At Chr. Thybergs Sygdom har lagt et tungt Pres paa Familien i Dronningens Tværgade, ses af Edv. Collins Svar paa Andersens Brev: „At alle Børnene ere tiltagne i Lystighed siden Christians Afreise, er naturligt. Forresten gik Afskeden meget godt“ (26/7 1842; BEC, I, S. 323). Torsdag 4. August naaede Skibet sit Bestemmelsessted og 12. August skrev Thyberg hjem fra Malaga. Herpaa svarede Familien:

I.

A. Monsieur

Msr. Christian Thyberg,
Architecte

Livorno,
poste restante
Franco
aux frontieres.

Kjæreste Christian Onsdagen den 31 August modtog vi med største Glæde dit Brev som i enhver Henseende opfyldte vore Forvæntninger, at din Nervesvaghed synes at være i Aftagende er jo Alt hvad der i saa kort en Tid kan være Talen om. Din Reises Korthed var næsten fabelagtig og det maae jo have forekommet dig som om du selv var Helten i et af 1000 og 1 Nats Eventyr ved saa pludselig at blive forflyttet i en Anden Verden. – At du ikke kom ind i Landet

og saa de mauriske Underværker, var jo kjedeligt, men det kan maaskee skee endnu, den Dampskibstour¹ du har projecteret og nu som vi haaber har gjort er jo yderst berømt for sin Deilighed, det er den som Nat og Dag foresvæver Andersen og selv Fatter kommer omtrent 10 Gange om Dagen ind og siger „Naa, mener I nu at Christian er i Barcellona? Jeg tror at jeg selv reiser til Barcelona“. Han var meget glad over dit Brev og overlader aldeles til dig selv hvorhen og hvordan du vil reise, din Plan at gaae til Rom og Neapel synes vi Alle godt om og det skal ikke mangle paa udmærkede Breve og Anbefalinger² saasnart nærmere høres. I Livorno er som du vel veed en Broder til Frue Stampe en Hr. Dalgas³ – som tager sig meget af de Danske. – Vi har det Alle Godt herhjemme og lever som sædvanlig temmelig stille. Grethe⁴ som jeg var hos i 8 Dage hilser dig tusinde Gange, hun er saa net indrettet i Kiel og har gjort mange vakkre Bekjendtskaber. – I dit næste Brev maae du endelig skrive lidt om Jürgen⁵ som du slet ikke nævner og om hvem vi dog gjerne vilde vide din Mening, appropos om Jürgen. Fritz Jürgensen har hævet sin Forlovelse med Lise Dichmann⁶ og Frøken Gusta Aagesen⁷ sin med den unge Mynster⁸, dette sidste er for Øieblikket det hvorom Talen i Kjb: meest dreier sig. Ellers Intet mærkeligt. Kongen⁹ har i 4 Uger brugt Søbade paa Føhr og hvær Morgen gaaet 4 Timer ved Strandbredden, med aaben Mund for at indaande den kraftige Luft. – Din Angst for at du i Mallaga lever for dyrt er aldeles ugrundet da selv Fatter strax indvændte at du næppe noget andet Sted ville kunde leve billigere, og deri har Manden Ret. – At den sidste Side i dit Brev var ubeskreven blev optaget med temmelig Mishag, da enhvør Efterretning fra dig er os af største Vigtighed og hvært Brev fra dig bliver paa det nøiagtigste gjennemgaaet, saa haaber vi at du i Tide begynder at skrive saa at du uden at anstrænge dig lidt efter lidt kan fylde de 3 Sider som med Længsel vøntes af os Alle.

Alle Børnene¹⁰ hilser dig, de ere inderlig søde. Mutter bliver fra Morgen til Aften knust af dem, men hun bær det med Taalmod. – Lev vel! Kjærligst *din Søster.*

Intet Brev, Kjere Christian, er bleven modtaget med mere Frygt og Haab, end Dit Sidste, men da vi havde læst det sagde vi Alle: Gud skee Lov! ja Gud være lovet, at Du kunde udholde Reisen derhen og han vil ogsaa føre Dig styrket her tilbage – men ikke for snart jeg haaber, at Du kan forblive Udenlands et Aar? ikke sandt. og det Samme ønsker Du vist selv? Det forstaaer sig under visse

Betingelser. – Hvergang jeg kommer ind til Fa'er maa jeg see paa Landkortet med ham – han vil bestandig følge Dig, og kan ikke finde Stæderne – Emma og Buttenschön¹¹ vare 21 Dage om Reisen til Havre – De laae i 10 Dage for Vindstille – Fa'er har gjort Heckschers¹² en Foræring af en Messing Theekiedel med ditto Holsteensk Fyrfad – meget smugt, for Hans Uleilighed ved Din Afreise – og som lod til at blive modtaget med Fornøjelse og Erkjendtlighed. – Dit Værelse, min søde Dreng, er bleven betrukket og malet – jeg bruger det nu som Sahl kan Du troe. – Fru Hetscht¹³ sagde nyeligt til Ane¹⁴: Siig til min Slagter, at han maa vide at jeg er en hvid Ridders Datter¹⁵ og at jeg ikke giver mere for Kjødet en jeg selv bestemmer – hertil svarede Slagteren: om hun saa var en sort Ridders Datter skal hun dog lade mig bestemme Prisen. – G. Gardthausen¹⁶ er i Plöen i denne Tid, um sich dem König zu Füssen zu werfen damit er ihm ein Amt giebt. – Du har vel, vil jeg haabe og ønske, modtaget vores Brev, som vi sendte til Malaga, Adresse til Consulen sammested? – Hvis Du ikke selv kan skrive paa alle 3 Sider af Arket, saa lad Jørgen skrive – han har vel ogsaa noget at lade sine Forældre vide. – Postpengene ere ubetydelige – ikke engang en heel Rixdaler for Dit sidste Brev fra Mallaga. – Men – der kom nogen og jeg erindrer ikke hvad jeg vilde skrive. Mange Hilsener fra Leopold¹⁷ fra Emilie og Roed¹⁸ – Alle spørge med Deeltagelse til Dig – i Gaar var Fru Molbech¹⁹ og Fru v. Holten²⁰ her i samme Anledning Rømer²¹ – sagde hun – var ganske kommet sig nu. – Kjære Christian, troer Du at Luften i Rom vilde convenere Dig? Mesina? – Det er langt – men hvad siger Du om Neapel eller Florentz? – Jeg kan ikke raade Dig heri, men lad os snart høre fra Dig, din Dig inderlig elskende Moder *Aga*.

D. 6te Septemher 1842.

Mange Hilsener fra *Doctor Miel*²².

Kjære Thyberg! De har jo gjort en Flugt, som var De en Konge blandt Trækfuglene! Nu, er der ikke godt i de varme Lande? Gjerne gad jeg sige: flyv nu til Grækenland med, men da De ikke har seet Italien bør jeg først pege derhen. Fra Livorno kan De i nogle Timer være i Florents, hvor der er meget for Dem at see! Verdens Byen Rom bør De besøge, herfra flyver De i to a tre Dage til Neapel, dog før De bestemmer Dem der til, lad os vide det, jeg skal med Glæde give Dem nogle Notitser. Nu er vor smukke Sommer forbi! Vinden blæser kold, hver tredie af os har Snue og Fluerne ligger paa Ryggen

i Vinduet og drømmer om den varme Tid. Lad mig see De ret tumler Dem og kommer hjem frisk, som en Fisk. Alle vi[l] da svømme Dem imøde ude ved Toldboen. Levvel! Deres

hengivne
H. C. Andersen.

Min højtærede Ven og Svoger! Det kalder jeg en proper Reise paa 15 Dage, da Butenschön var 21 Dage om Reisen til Havre. – Den paatænkte Reiseplan synes jeg meget godt om, see til, at der bliver noget af den, og saa vidt om i Verden som muligt. Jeg kun vil lade Dem vide, at den omtalte Priis i Malaga ingenlunde er dyr; kan De blot andre Steder faae den saa billig. – Naaer De først til Rom, saa kommer De nok ikke saa snart derfra. – Jeg har gjort et Sidestykke til Deres Reise, nemlig til Jylland: 3: en Corriculus²³ ved Siden af Raphaels Madonna. Alt er ved det Gamle her hjemme, og det er meget godt. Lev vel.

Kjøbenhavn d. 6. Sept. 1842

Deres hengivne
Edvard

Afrejsen blev sinket af Tjeneren Jørgens Sygdom, men 1. September er Thyberg og hans Følgesvend ombord paa en fransk Damper paa Vej til Marseille, som man naaede Tirsdag 6. September efter et kort Ophold i Barcelona. Thybergs næste Brev, som han i smaa Partier havde skrevet paa siden 17. August, blev saa 9. September sendt hjem fra Marseille.

2.

A Monsieur
Mrs. Chr. Thyberg,
architecte danois.
Addr. Msr. Sieveking¹, consule a Marseille.
Franco Directe.

Kjøbenhavn den 19de September [1842].

Min søde Christian. Kjereste Barn! Dit Brev af 9de September modtog vi i gaar den 18de ds. Det har altsaa kun været 9 Dage undervejs og vi kunde nu ofte have den Trøst at see Breve fra hværandre. – Dette Sidste indeholdt jo en Deel ikke glædelige Efterretninger men vore Forhaabninger ere jo ikke saa store endnu, at vi skulle kunde troe Dig ganske helbredet. *Det* at *Du* kan taale Allarm, uden at det

angriber Dig, er jo allerede meget², og vi have modtaget disse Efterretninger med Fremtids Haab og Taknemmelighed mod Forsynet. Ved at erfare Jørgens³ Tilstand kan jeg først begribe Aarsagen hvorfor Du saalænge har opholdt Dig i dette canibalske Malaga, da Søeluften dog er den, der skulle og vist nok formaaer at styrke Dine svage Nerver – saa havde jeg troet at Du paa et Seilskib atter havde begivet Dig ud paa dette velgiørende Element og søgt den franske Kyst – men der gives vel ingen saadan Leilighed – og det er let for mig at sidde her i Baghuuset og legge Planer. – For Penge maa Du aldeles ikke ængste Dig – Du skal faae Anvisninger paa hvilket Sted Du ønsker det – Noget som Fader flere Gange har paalagt mig at sige Dig. – men Du maa ikke komme tilbage, min søde Dreng, i dette Efteraar eller denne Vinter, men de raadgivende Stænder⁴ som slutter dette Brev vil nok raade Dig paa det Bedste, og siden kan Du jo dog gjøre hvad Du føler der convenerer Dig bedst. – I Livorno ligger et Brev til Dig – som Du maa afhente ved Ankomsten Der, thi til Livorno kommer Du! Lev vel min kiereste Christian. Far vel! Din Fader og alle Bekiendtere hilse kierligst. Fader ønsker at vide om Vægterne i Marseille synge om Natten og hvorledes. – Din Dig inderlig elskende Moder *Aga*.

For det Første, kjære Christian, lad os være enige om, at det der i denne Sag sidst maa være Tale om, er Pengene; ikke efter disse, men efter de fornuftigste Planer maa Reisen indrettes. – Spørges altsaa: hvad er det Fornuftigste, saa kan jeg naturligviis ikke afgjøre dette, men det synes mig dog indlysende, at De maa benytte Deres Ophold i Syden saalænge som nogenlunde muligt. – Deels er det nye Clima altid mindst behageligt i Begyndelsen, deels er Hjemveen eller rettere: den Følelse, kun at være mellem Fremmede som Fremmed, ogsaa da meest trykkende. – At De skal tilbringe Vinteren i Syden, synes mig derfor at burde være afgjort. – Mindre vigtigt er altsaa paa hvilket Sted eller paa hvilke flere Steder.

Naar Deres Moder taler om Livorno, saa vil det jo afhænge af Omstændigheder, som vi her ikke kunne bedømme, om De skal dertil; men vist er det, at det maatte være interessant for Dem, der at træffe den danske Fregat Thetis, som indtager Thorvaldsens Arbejder; den maa vel netop nu være der⁵. – Fra Marseille kan De jo let komme til Genua; derfra gaar Dampskib til Livorno. – Saa er De jo atter kommet os temmelig nær, men derfor maa De endelig ikke betænke Dem paa at gaæ længere ned endnu. – De maa nemlig erindre, at det i

vor Tid ikke er Miletallet, der udgjør Afstanden; thi naar man er paa Steder, der høre til den store Route, er Afstanden en Bagatel. I Livorno vil De henvende Dem til den danske Consul Dalgas, en Broder til Baronesse Stampe⁶; han vil vistnok hjælpe paa Dem. – Jeg tænker mig nu, at De kunde derfra tage med Dampskib til Civitavecchia, og saa til Rom. – Foruden at dette Sted maa i den hele civiliserede Verden være det meest tiltrækkende Sted for Dem som Architect, er der jo ogsaa mange Danske, af hvem De kan vente al mulig Hjælp. – I den Henseende vil jeg først og fremmest henvise Dem til Constantin Hansen⁷. – Men Vinteren maa ei passere i Rom, troer jeg; altsaa til Neapel. – Vi see Pompeji, Herculanium og Vesuv; det er vist nok en Reise værd. – Med et Dampskib gaaer man paa 17 Timer derfra til Palermo. – Saa er vi da paa det paradisiske Sicilien. – Kommer vi nu videre der om paa Kysten, f. Ex. Messina, Syracus etc., see vi efter, hvorledes vi befinde os der, og vælg Opholdet derefter. – Sõtoure maa man altid kunne gjøre derfra, om ikke andet saa dog med Fiskere, Fragtfarere til Malta, Patras og deslige. – Forøvrigt er en Tour fra Neapel med Dampskib til Athen eller de græske Øer, som Syra etc., en meget billig Reise, næsten billigere end at leve paa Landet. – Med Hensyn til Deres Sundhedstilstand, da have vi ikke været saa daarlige at haabe, at den korte Tid alt skulde have viist nogen væsentlig Indflydelse; nei det er den megen Færden, af hvilken vi skal haabe noget; og tænk, hvilket betydeligt Fremskridt det dog allerede er, at De nu kan taale Larm, fordi De har maattet vænne Dem dertil. – Naar De, efterat have modtaget dette Brev, har fattet en bestemt Plan for den foreløbige Reise, skriver De os strax til, hvor vi skal adressere vore Breve; De maa da høre baade til Consulen og til Posthuset, for hvis vi skulde skrive poste restante. – Ved samme Leilighed opgiver De, og fremdeles hvergang, Deres Penge-Status, samt hvor og naar De ønsker Remisser. – Skulde De ved Ankomsten til Livorno være i øjeblikkelig Forlegenhed, maa De henvende Dem til Dalgas, der kjender mit og Faders⁸ Navn saameget, at han vist, naar De viser ham disse Linier, hvorved der tilføjes, at den Vexel De trækker paa mig, strax skal blive honoreret af mig, vil hjælpe Dem med det Nødvendige. Lev vel! Vi har det Alle godt. – Har Sieveking – det er hans pletterede Armstager, som jeg kjøbte, endnu den graa 3 procents Hat?

Deres *E. Collin*. 19. Sept.

Kjæreste Broder hvad Edvard har skrevet er *vor Alles* Mening og Fatter, i Spidsen for os, beder dig gjentagen ikke at ængste dig over Udgivter som med Fornøielse skal blive betalte, her er jo kun Tale om, at du følger den Vei som forekommer dig interessantest og sundest altsaa ikke meer Tale om den Ting, Creditiv sændes *strax* saasnart du derom mælder dig og du maae lade os vide saasnart du forlader Marseille og hvorhen, din Reiseplan kan du jo lægge i smaae Afdelinger og blive saalænge du lyster i hver Bye der har noget tiltrækkende for dig. – At din Sygdom endnu mælder sig kunde jo vel bedrøve os men ingeniunde tilintetgjøre vort gode Haab som aldrig kunde vænte Mirakler og det maatte det da være om du efter 2 Maaneders Reise skulde være fuldkommen helbredt. – At Jürgens Dvadshed⁹ var en Følge af Ildebefindende vil vi haabe og med Sundhed kommer Livlighed saa den Ting vil nok rette sig. – At hele Familien fra Morgen til Aften ligger med Næsen paa Landkortet kan du da forestille dig, hværgang jeg gaer ned ad Trappen bliver jeg kaldt ind til Fatter for med mine yngre Øine at opdage en eller anden Bye som paa det næsten opslidte Kort er forsvunden, han har bedet mig endelig hos dig skaffe ham Underretning om følgende Punkter – Om der i Marseille gives Skrallemænd og Slaver¹⁰ og hvorlunde disse ere costumerede, der er naturligvis hundrede Ting som i høieste Grad pirrer hans Nysgjerrighed men som det her vilde være for vidtløftigt at omtale. – At vi Alle har det godt har Edvard sagt dig. Børnene ere flinke og ere for Øieblikket beskjæftigede med en ganske ny Leg, som Vulle¹¹ arrangere, hun selv er nemlig Alladin¹², Louise¹³ er Gulnarre og Moren – ja det kan du neppe tænke dig – Moren er Ringens Aand. Jonas¹⁴ ligner en Elephant Unge, men er forresten en sød Dreng, langt fra ikke saa raffeneret som Pigerne og blive[r] som Følge deraf endnu bestandig sadt til Vægs af dem, men bie kun, han kommer nok, og saa – hælle mig ikke være Vulle og Lovitten. – Gerda¹⁵ er nydelig men hun kan ikke sige andet end Hurrah! og det raaber hun fra Morgen til Aften. – Blom¹⁶ besøger os jævnlig, fra ham og hundrede Andre har jeg Hilsner til dig, Roeds har vi besøgt engang, de spurgte naturligvis *strax* til dig og glædede dem meget over hvad vi kunde fortælle. – Den Puggaarske Familie¹⁷ agter dem i Vinter til Italien og deres Hue staar stærkt mod Sicillien jeg tænker I mødes. – Emil¹⁸ havde udbedet sig en Plads i dette Brev og skulde komme i Formiddag for at udfylde den da han havde meget at sige dig, men hverken han eller jeg vidste at Brevet skulde være saa tidlig indleveret og kommer derfor denne Gang som saa ofte her

i Livet for sildig. Vort Brev til Livorno poste restante vil du vel strax afhænte hvis du, som vi antage, kommer til denne Bye, din Talen om at vænde hjem i dette Efteraar fyldte Emil med stor og billig Doctor-Harme, dog dette vil han vist forøvrigt selv sige dig. – Med Længsel imødeses dit næste Brev, og at vi *øieblikkelig* svarer dig derfor indestaaer jeg. Med tusinde gode Ønsker og Forhaabninger Lev vel kjæreste Broder. Din *Søster*.

Kjære Thyberg! Familien her tillader mig at udfylde denne lille Plads i Brevet og efter at jeg har hørt om Deres Leven og Væren skriver jeg Dem ret ud af mit Hjerte og ønsker at det Skrevne maa naae Deres! – Det er *meget billigt* for Dem og en Karl at reise fra Malaga til Marseille for 74 Pjaster! havde De som jeg i Hjemmet maatte betale Alt vilde De hurtigere indsee det! – Jeg misunder Dem Deres Reise og at De ikke ret føler Dem glad er naturlig, jeg har forudseet det, thi De kommer fra et kjært hjem, men det at være løsrevet fra dette er en Deel af Couren og med en fast Villie overstaaer De den og det lykkelig! i *Rom* vil De aldeles føle Dem, som i Danmark, De kan leve med Landsmænd og vil finde tusinde Ting, der vil vende Deres Tanker *ud ad*; i Neapel er sundt og smukt, herlige Kunstsager og Landsmænd, og paa en Eftermiddag og en Nat gaaer De med Dampskib til Sicilien, paa tre Dage kan De være fra Malta i Athen hvor der er meget for Dem og hvor der tales dansk og tydsk. Hjemreisen derfra kan beregnes i Dage; hold Dem til Søen og vær ved godt Mod, Nødvendigheden kan lære os meget og den vil være en fortræffelig Læge, som De siden vil velsigne. De vil blive rask det spaaer jeg, thi De har en god Villie; alt hvad der forknøtter Dem *øieblikkelig*, have vi alle i meer og mindre Grad kjendt, det gaaer over.

Deres oprigtige Ven *H. C. Andersen*.

Tutein¹⁹ er Consul i Marsellie. Tag endelig en Vogn eller en E[c]kensteher²⁰ med dig naar du seer dig om i Byerne.

[*Moderens Efterskrift*]

[*Nederst paa Brevets 2. Side har Jette Collin skrevet:*]

I Rom vil du føle dig som hjemme mellem lutter danske og Tydske, vi mene derfor at du endelig ikke opgiver denne seværdige Bye hvor Alt vil være forenet for din Tilfredshed.

3.

Al Signore
il Signor Christian Thyberg
Caffe Greco
Roma

Franco frontieres

Kjæreste Christian. Vi havde gjerne opsadt at skrive dig til, til vi havde faaet Brev fra dig; men da det trækker længere ud end vi ventede ere vi Alle enige i at sænde Brev og ikke længer lade dig tørste efter den Læskedrik som et Brev er for dig som det er for os Andre. Gid jeg dog kun et Secund kunde see dig i dine Omgivelser, det skulde være tilstrækkeligt for at sige mig hvordan du har det, dette kan jeg nu ikke, og jeg vil derfor troe og haabe at du har det godt og med fornøiet Sind nyder Alle de Kunstens og Naturens Underværker du vandre imellem, du kan ikke troe hvor beroligede og glade vi Alle ere siden dit sidste Brev, at vide dig mellem Danske¹ der altid vil være parate til at staae dig bi med Raad og Daad er rigtignok noget Andet end om du flakkede om mellem Fremmede og intet andet Udbytte havde af din Reise end Savn og Længsel. Det Liv du nu fører maae jo styrke dig paa Sjæl og Legem, og med Guds Hjælp vil det ogsaa gjøre det. Vi har det alle godt herhjemme. Fatter læser paa Landkort og Mutter subscribere paa Geografie [*Hul i Papiret*] Aften hos Hartmanns² greb jeg mig selv aldeles fortabt i Beskuelsen af et Kort over [Rom] som hængte i Børnens Skolestue, jeg troer at jeg ventede paa en eller anden A[and], Nogen som skulde vise mig Rom og dig. – Bornene er Alle flinke og søde du skulde kuns see Gerdas Deilighed, den er frygtlig, men det har ingen Nød, hun forandre sig nok og Himlen bevare hende fra at blive *Skjønhed*. – Efter Papirets nøiagtige Fordeling kan intet meer tilkomme mig, saa nødig jeg vil maae jeg holde op, betragt dette kun som en kjærlig Hilsen fra *Jette*.

Kjære Ven og fordums Patient!

Hvorledes er Pultsen? Er den naturalem eller er den unaturalem? Jeg begynder spogefuld da jeg idag, efter et Brev fra den unge Krieger (Juristen)³, der er i Rom, har hørt at De befinder Dem vel efter Omstændighederne, og har været, eller er stadig sammen med de Danske. Her skal vi nu til at slaaes med Holstenerne⁴. Mine Søstre⁵

og flere Damer har alt begyndt at pille Charpie til de Saarede; I aften skal Stemann⁶ slaaes [ihje], og naar Kommissarierne⁷ kommer hjem skal der pibes [og] slaaes med Steen. Jeg skal just nu hen og købe mig et Par Pistoler, da man ikke godt kan gaae ubevæbnet paa Gaden paa Grund af de mange Holstenerere der sværme omkring. Ellers have vi det meget godt. Hils alle Danske i Rom med Undtagelse af Holstenerne, og lev vel. Deres

D. 29/11 42.

E. Hornemann.

Siden den 2de November, da jeg min kjæreste Christian modtog Dit sidste Brev har Tiden været mig lang – Du sagde deri at Du ikke befandt Dig vel, samme Dag Du afsendte det – tusinde Billeder foresvævede mig – og jeg beklagede saa inderlig ikke at kunde være hos Dig i Dine tunge Timer – som oftest hører jeg Dig kalde paa mig – Hvad dog Indbildningen kan gjøre! – I Dag bragte Emil en Efterretning fra Dig igjennem Kriegers Familie, som meget trøstede os. – Alt er godt og ved det gamle her. Jeg maa nu snart skrive engang til Rösing⁸ som er i Hamborg og (leyer Huuse) – han er jo dog en god Siæl – tusinde Hilsener fra Julius⁹. Du veed at han ikke er stærk til Pens. Dagen efter at Catolsk Kirke var indviet – gik der Ild i Varmerrøret eller i det, for nær derved liggende Tømmerværk – og havde en Skorsteensfeier Dreng ikke seet Ilden fra Hospitalets Skorsteen – vilde nok Kirken været afbrændt¹⁰. Professor Hetsh havde her den Sorg at see sine deilige Decorationer og det udmærkede Loft blive af Røgen aldeles tilintetgjort. Alteret brændte aldeles.

Kjære Thyberg!

Min Fugl har faaet Pip! om den dør af det skal jeg ikke sige! De kjender vel Fuglen, ham i Pæretræet¹¹, efter at han fire Gange var præsenteret under stort Bifald, behagede det et Par Personer ved femte og sjette Forestilling, at – som det hedder i „Aftonbladet“¹², „hvisle af Voglen!“ – Eduard troede det var Dem interessantest at jeg selv meddelte Dem denne Begivenhed, som De ikke maa tage Dem nær, da jeg med stor Rolighed lader den Fugl flyve, skjøndt han for-tjente en bedre Skjæbne; At Fru Heiberg¹³ er bleven draget og besjunget af 400 Studenter veed De vist, at Holstenerne muddre frygteligt er vel ovenfor beskrevet, jeg [vil der]for ikke tale derom, Papiret

forbyder det ogsaa, men slutte med [mange] Hilsener, som De kan uddele til Landsmænd og senere sende mig Renterne, Deres

hengivne *H. C. Andersen*

Da det er overdraget mig at lukke Brevet, tilføier jeg nogle Ord. Lindormen¹⁴ er kommet for kort siden og er knusendere end nogen-sinde. Med Deres næste eller næstnæste Brev venter jeg tillige at høre noget fra Constantin¹⁵ og de andre Danske. Slesvigholstenerne gjøre endeel Spektakler, men jeg haaber de ville blive naglede. – Jeg har ondt i mine Ligtorne, Børnene ere søde, og Gerda over al Maade. – Claudia¹⁶ er her og er munter og brav. – Emil¹⁷ har faaet megen Praxis, paa nogle Steder endog saa meget, at han mulig snart bliver forlovet; hans Søstre fik for et Par Dage siden Besvimelser og Brækninger af Steenkulsdampe. Siig til Constantin, at han er et italiensk Asen, som glemmer sine danske Bekjendte.

Deres *E. C.*

Fra Dalgas¹⁸ har du vel modtaget Brev fra os! Han har nok sendt det til den danske Consul¹⁹ i Rom – Skriv endelig snart og tidt, og sænd Bud og Hilsen med ethvært Brev, der gaaer til Kjøbenhavn.

[*Efterskrift af Jette Collin*].

Vinteren 1842–43 tilbragte Chr. Thyberg i Rom, men fik efter eget Sigende intet større kunstnerisk Udbytte af Opholdet; som sin Samtid og den Skole han var udgaaet fra, savnede han enhver Sans for Barokarkitektur. Ogsaa Hjemrejsen gik ad Søvejen. Konsul Dalgas i Livorno fik udvirket, at Thyberg og Jørgen 1. Juli 1843 i Neapel fik Skibslejlighed med en daarligtsejlende svensk Bark „Frithiof“, der gik til Göteborg via Algier og St. Ybes. Turen var meget besværlig, Vejret slet, det kneb med Provianten; tre Maaneder var man undervejs; først i Oktober 1843 kom han tilbage til København. Rejsen havde været mislykket; han døjede under stadige og heftige Sygdomsanfald og led stærkt af Hjemvé. 25/12 1843 skriver Edv. Collin til H. C. Andersen: „Juleaften meldte sig ogsaa hos Christian med et heftigt Krampeanfald“ (BEC, I, S. 349). 13/7 1844 hedder det i et andet Brev fra samme til samme: „Inat har Christian, som i lang Tid havde været meget rask, havt et meget heftigt Anfald. Jeg er bekymret over nu i Eftermiddag at skulle tage ud til Rungsted og fortælle min stakkels Jette det“ (BEC, II, S. 11).

I Foraaret 1845 er Patienten igen søgt udenlands, denne Gang

til Koldtvandskuranstalten i Gräfenberg. H. C. Andersen spørger i Breve 8/6 1845 Edvard, 23/6 Jette, hvor Christian er henne; i det sidste staar: „Siig mig dog hvorledes Deres Broder har det, hvor han tumler sig og hvilke Reise-Planer der for Øieblikket gaee gjennem hans Hoved; hjem maa han virkelig ikke komme, det kan De sige ham fra mig!“ (BEC, II, S. 20–22).

Vinteren 1845–46 var Chr. Thyberg i Wien og forsøgte en uendelig Mængde Kure uden noget Resultat; „Han er syg og nedtrykt i Sindet, Gud give ham og os Alle Hjelp i vor Nød“, skriver Søsteren 6/2 1846 til Andersen (BEC, II, S. 60). Derfra flyttede han til Baden, 4 Mil fra Wien; han skulde bruge varme Svovlbade. H. C. Andersen var i Marts 1846 i Wien og tog paa sine to nære Venners Opfordring 11. Marts ud for at se til Christian. I et nydeligt Brev 15. Marts giver han Fru Collin en udførlig Beretning om sin Visit (BEC, II, S. 75–77, 84–85). Han raadede Familien hjemme til at opmuntre den Syge med et Besøg, og hans Raad blev virkelig fulgt. Madam Thyberg drog til Wien med Datter, Svigersøn og de to ældste Børnebørn; hun blev hos Sønnen, til han kunde rejse hjem, medens Familien Collin fortsatte til Venezia. H. C. Andersen skriver i den Anledning oplivet 26/4 1846 fra Rom: „Deres Moder er da lykkelig! hun holder af Tydskland og er hos sin Søn, hils hende hjerteligt og hils *særdeles* Deres Broder! jeg forsikkrer Dem at han er voxet mit Hjerte fast siden han saa inderlig tog imod mig! siig at nu kommer han sig! siig jeg tænker tidt paa ham og at Kolberg, der i denne Tid modelerer min Buste, skriver ham snart til“ (BEC, II, S. 89, 92, 94–95). 24/9 1846 spørger han Edvard Collin: „Er Madam Thyberg og Deres Svoger kommet?“ (BEC, II, S. 123).

1847 prøvede Thyberg en Vandkur ved Maglekilde Badeanstalt i Roskilde. „Paa Banegaarden i Roeskilde . . . traf jeg Christian Thybergs Vert, der spurgte meget til Thyberg og sender mange Hilsener“, fortæller Andersen 13. Maj 1848 Edv. Collin (BEC, II, S. 165).

Det varede ikke længe, inden den Syge paany søgte Lægehjælp udenlands. I sin Selvbiografi skriver Thyberg: „Aarene 1849 og 50 tilbragte jeg i Stockholm for at forsøge den svenske (passive) Gymnastiks Virkning som Sygebehandling. Den lededes af den ansete og udmærkede Dr. Branting [Hjalmar Brantings Far, Sygegymnasten LARS GABRIEL BRANTING, 1799–1881]. Denne gav mig kun ringe Haab om, at jeg vilde kunne finde nogen grundig Hjælp dér for mit Onde, men han havde ikke noget imod, at jeg forsøgte Behandlingen

i længere Tid, da han ikke tvivlede om, at jeg kunde have Gavn af den i andre Henseender“. H. C. Andersen var 1849 paa sin anden store Rejse i Sverige, kort efter sin Ankomst til Stockholm besøgte han Thyberg og skriver herom 13. Juni til Edv. Collin (BEC, II, S. 186–87).

Først fortæller Digteren om al den Stads, Svenskerne har gjort af ham selv; „dog mere end dette vil De og Deres Jette glæde sig ved at høre at jeg igaar fandt Christian Thybergs Kort paa mit Bord, jeg gik da strax ud til ham og efter lang Søgen, thi det opgivne Hotel, kjendte Ingen, mødte jeg ham og Jørgen paa Gaden; jeg fulgte nu op til ham; han var meget livlig og snaksom, havde fundet Canal-Reisen særdeles behagelig og interessant og var meget overrasket over Stockholms Beliggenhed i malerisk Henseende. Han bad mig hilse naar jeg skrev; han havde 2 Dage forud havdt et stærkt Anfald af sin Sygdom, den var kommet hurtigere, end han pleiede at faae den, men nu syntes han igjen ganske kjæk, og talte om, som iaftes, at besøge Theatret lidt. I Dag gik jeg igjen til ham og da han nok vilde besøge Kellermann [Violoncellisten CHRISTIAN KELLERMANN, 1815–1866] førte jeg ham derhen og gjorde stor „Grin“ paa Veien; „Kellermann var hos Mamsellen (o: Fjeldsted) [hans Forlovede, Danserinden Jfr. CAROLINE FJELDSTED, 1821–1881], hvor Skomageren sad paa Huset“, sagde de; (det vil sige der sad en Støvle uden for paa Huset) og nu fik jeg ham med, uagtet han paa Trappen standsede og sagde at han aldrig havde været oppe hos en Dandserinde før; men det gik godt, om de end ikke fik hinanden. Han har alt været i Cuur hos Lægen og Curen, der endnu kun maa betragtes som A.B.C. bestaar i at han ligger i forskellige Stillinger paa Sophaen og dreies paa Musklerne, men det vil blive artigere endnu; Doctoren havde examineret ham i 3 Timer, ikke været ganske glad og sagt, at han egenlig helst havde seet han var blevet borte, dog tilsidst kom mere og mere Interesse og Thyberg synes særdeles vel om hans Personlighed. See det er Alt hvad jeg kan sige Dem og som dog altid er noget; hils Deres Svigermoder fra mig i det De meddeler hende dette“.

10. Juli staar der i et Brev til Fru Jette Collin fra Andersen: „Broderen besøger jeg jevnlig, desuden mødes vi „på Strömparterren“, hvor der drikkes Kaffe og hvor jeg seer Jørgen stirre ud over de graagrønne Vande og studere „Dalkullar“ [som besørgede Færgetrafiken over Mälaren], rimeligviis for at skildre disse desbedre, i et Foredrag for Jonas og Missekatten [Edv. Collins Børn]. – Deres Broder har først forleden Dag efter meget længe at have været fri, lidt af sin Sygelighed,

men Dagen efter saae jeg ham igjen paa Gaden. I Dag saae han særdeles vel ud, han fløtter nu snart ind i Gravenhorstes Værelser, da Familien der tage ud i Diurgården“ (BEC, II, S. 189); Gravenhorstes er den danske Læge i Stockholm ANTON HERMAN GRAVENHORST (senere: Gravenhorst-Lövenstjerne); hans Hustru Emma, f. Sick var Søster til Mad. Thybergs Logerende Julius Sick).

Fra Opholdet i Stockholm 1849 stammer saa det fjerde og sidste af de her meddelte Breve. Patienten blev over et Aar borte. Først 15. Juni 1850 skriver Jonas Collin til H. C. Andersen: „Christian Thyberg er kommen tilbage“ (H. C. Andersens Brevveksling med Jonas Collin d. Æ., II, 1945, S. 30).

4.

ST Hr Architect C. Tyberg

Adresse: Drottning-gatan Hotel de russie

No 16

1 Trappa upp

frit

Stokholm

I Marginen: Blom¹ hilser meget

Mandagen d 10de Septemper [1849]

Min bedste Christian! Da det nu er *lidt* bedre med min Haand saa vil jeg forsøge at skrive til Dig i Dag det bliver vel ikke meget men langsomt med mine 3 forreste Fingre paa den høire Haand. Emil kalder det en nye Sygdom ved Navn . . Sylte-Sygdom, thi efterat jeg havde knuget og vredet Bær af den hele Dag kunde jeg næste Morgen ikke skrive et Ord eller binde en Schlöife; – nu er det noget bedre. I gaaer var her stoer Pragt i Byen i Anledning af Troppernes Indmarsch². Fatter³, Børnene og jeg stode hos Fritz Jürgensen⁴; Tiden blev os alle lang, thi det varede temmelig længe, men Mimi⁵ sagde efter nogen Tids forløb: Jeg veed ikke hvordan det er med mig, men det forekommer mig, som om jeg keedede mig stærk. Huusene vare i de sædvanlige Gader behængte med Tæpper, Blomster og Dannebrog's Flag. Tropperne og Hestene bleve saaledes overkastede, fra det smukke Kiøn, i Vinduerne med Blomster og Krandse, at de bleve til vandrende Blomsterbede. Men Fatter vil nok beskrive dig det heele. – Men Sorig og Glæde de vandre tilhaabe. Jeg saae Kam[mer-]junker Sick⁶ gaae imellem op ad Gangen i Haven grædende for den lille Johanne⁷ et Dødsfald som han har taget sig meget nært. Jeg har ikke talt med ham siden jeg sendte ham Brevet med det sorte Lak. –

Hvad Andersen skrev om Wulle⁸ kan ogsaa passe paa Johanne.

En Rosenknop en dcilig lille Pige,
Dødsenglen Blomsten saae
og tog den med sig i sit stille Rige.

Der vokser hun nu op i himmelsk Glands!
Et Eventyr er hende Jordelivet,
Thi Barnet saae ei Jordens Tornekran-
Hun selv i den som Rosenknop blev givet.

Den omtalte Pakke med Aviser gav jeg selv til Lose⁹ den 12te August men jeg skal nu tale med ham.

i Aften venter jeg 8te Mand Indquatering i 8te Dage. Paa Løverdag kommer Claudia¹⁰ med en Veninde Wittas Meding¹¹ og bliver her nok i 14 Dage. – Tak for Bøgerne kiære Christian men Aga læser kun Aviser og andre politiske Skrifter intil videre. Du har vel faaet det sidst tilsendte ved Sick, som Wegene[r]s Bog¹² med mere? hvad synes dig om dette Fornødne – jeg veed naturligviis ikke hvæm der medtog det *til dig*. Lavendlerne vokser meget godt og har baaret Blomster i Aar. – Jeg har i Dag betalt 1 *rd* for Lægehjælp i Maj Maaned til Feniriz¹³, som lever lykkelig og vel og gjør sine sædvanlige Toure imellem Jette og mig. Sick sagde forleden at dersom der ikke stod noget om Feniriz i Børnenes Breve saa bleve de neppe velkomne derovre. – Bangs¹⁴ ere her, B. og Emma ere atter reiste til Amerika. – Hother og Anette Hage¹⁵ ere reiste til Madeira. Jeg troer at Wichfeld¹⁶ – det er rigtignok L. R. Familie – fik sin Afskeed iflor fordi han ikke opfyldte sin Pligt ved Hoptrup i Fior¹⁷. – Det forekommer mig at være meget dyrt 25 RD maanedlig Sick giver kun 10 RD rigtignok møblerer han selv – søde Christian dersom Du vil blive længere i Sverrig kunde Du da ikke faae Logi i et privat Huus? det vilde dog være langt hyggeligere og billigere? – og dernæst maa jeg sige Dig, at den usle levemaade Du nyder: Jorbær og Grønsager maa jo aldeles svække dig see dog bare at leve ved kraftigere Mad. – Fru Flor¹⁸ sagde rigtignok at Settersberg¹⁹ havde været hældig i sine Cuure? Hvad mener Du mit søde Barn?

Bankactierne ere nu i 199 RD.

Søndagen den 2^d var Collin²⁰ tilsagt til Kongen²¹ paa Frederiksborg efter Tafelet bad Berling²² ham at komme op til Kolberg²³ i hans Atelier. Collin gik derop – K. vilde vise ham Fru Danners²⁴ Büste,

som han modelerer. i Gaar var Orla L.²⁵ her og vilde hilse paa E. og J.²⁶ de vare her ikke mere han kom ned og spurgte efter Dig og Jørgen – jeg kan ikke vel skrive mere i Dag hvilket Du nok kan see Farvel søde Chr. Din *Ag.*

[*I Marginen*] Afsendt d. 13de Lehmann reiser i Dag til sin Amtmanns Post.

NOTER

1.

¹ C. Th. skriver: „Saalænge jeg intet Spansk forstaar og ikke er mere rutineret i at rejse, ønsker jeg ikke at rejse ind i Granada; men herfra gaaer ugentligt et Dampskib til Marseille, som anløber alle Steder paa Østkysten af Spanien, og deriblandt *Barcelona*, en meget stor og seeværdig Stad, og ligger der 3 Dage over. Hele Rejsen varer 9 Dage og skal være overordentlig interessant; jeg vil derfor søge nærmere Underretning og tænker stærkt paa denne Tour“. – ² C. Th.: „maaske kunde ogsaa Du, kjæreste Jette, ved Din Indflydelse paa en eller anden Maade *om muligt* skaffe mig nogen Recomandation i Rom; men hvad siger Fader til disse vidtløftige Rejseplaner“. – ³ Christian August Dalgas (1789–1863), dansk Konsul i Livorno; han var Broder til Thorvaldsens Veninde, Baronesse Christine Stampe, f. Dalgas (1797–1868) paa Nysø. – ⁴ Fru Henriette Collins Veninde Margrethe (Grethe) Sommer, f. Redsted (1814–1879), gift 1841 med Premierløjtnant i Soetaten, senere Admiral Frederik L. F. Sommer (1813–1878). Han forte 1840–45 Konferensraad Donners Dampskib „Christian VIII“ i Postfart mellem København og Kiel og havde sin Kone boende i Kiel, hvor Fru Collin flere Gange besøgte hende. – ⁵ Chr. Thybergs Tjener Jørgen Jørgensen. I sin utrykte Selvbiografi (i Familieejje) skriver Chr. T.: „jeg havde antaget mig en Følgesvend, en rask, ung og rejselysten Knøs i min Tjeneste, da jeg forlod København; idet jeg jo med min Sygdom ikke kunde undvære en saadan. Han blev siden i min Tjeneste i mange Aar og fulgte mig paa mine andre Rejser og Ophold paa Landet“. I August 1853 udvandrede han til Australien. H. C. Andersen skriver i denne Anledning til Edv. Collin fra Silkeborg 16. August 1853: „Det gjør mig ondt for Deres Svoger at han skal miste sin trofaste Jørgen, hils denne fra mig og ønsk ham Lykke og Velsignelse i Guldlandet; han kommer bestemt hjem, som en riig Mand“ (BEC, II, 248 og 250). – ⁶ Den bekendte satiriske Tegner Fritz Jürgensen (1818–1863) var 1838, inden han fortsatte sin Læretid hos sine Slægtninge i Urmagerbyen le Locle i Schweiz, blevet forlovet med sin Kusine Marie Elisabeth (Lise) Dichman (1818–1843). Trods Fru Collins Meddelelse om den havede Forlovelse stod deres Bryllup 14. December 1842, men Fru Lise døde allerede 26. December 1843 i Kbh. – ⁷ Augusta Aagesen (1822–1912), Datter af Nationalbankdirektør, Etatsraad Nicolai Aagesen (1783–1861). Hun blev 1846 forlovet og 19. Juni s. A. gift med 2. Deputeret i Danske Kancelli, Etatsraad, senere Konferensraad L. J. Holm (1791–1851). – ⁸ Biskop J. P. Mynsters ældste Søn, cand. theol. Joachim Mynster (1816–1857), senere 1. residerende Kapellan ved Holmens Kirke. – ⁹ Christian VIII plejede sidst i August og først i September at tilbringe nogle Ferieuger paa Badestedet Wyk paa Før. – ¹⁰ Edvard og Henriette Collins

Born: Ingeborg Mimi, kaldet Vulle (24/9 1837-15/2 1843), Louise (20/2 1839-6/12 1920, gift 1872 med sin Fætter, Filosofen Viggo Drewsen, 1830-1888), Jonas Sigismund (8/4 1840-9/7 1905, senere Zoolog, Konsulent for Østersfiskeriet og Etatsraad) og Gerda (26/7 1841-17/4 1845). - ¹¹ Emma Bang (1811-1882), ældste Datter af Kontorchef ved Provinderingskommissionen, Kammerraad Claus Chr. Bang (1778-1855), var siden 1839 gift med daværende norsk Skibskaptajn, senere Skibsbreder i Göteborg N. P. Butenschön (1808-1879). - ¹² Claus Chr. Bangs yngste Datter Ida (1813-1891) var siden 1837 gift med Skibsmægler, Vicekonsul Ludvig Adolph Hecksher (død 1874, 69 Aar gl.). - ¹³ Caroline Amalie Augusta Hetsch, f. Hansen (1800-1874), Datter af Frue Kirkes, Christiansborgs og Domhusets Bygmester, Konferensraad C. F. Hansen (1756-1845) og gift 1829 med Arkitekten, Professor G. H. Hetsch (1788-1864). - ¹⁴ Mad. Thybergs Tjenestepige Anne Christine Jørgensen (Folketællingen 1840). - ¹⁵ Konferensraad C. F. Hansen havde 1840 faaet Dannebordsordenens Storkors. - ¹⁶ Gustav Gardthausen (1807-1872) var født i København som Søn af senere Toldforvalter i Kappel Hans Gardthausen (1776-1845) og daværende Oline Falenkam, der 1809 blev Madam Thyberg; han var altsaa Halvbroder til Jette Collin og Christian Thyberg. Gustav Gardthausen gik i Skole i Glückstadt og i Plön, studerede Theologi i Kiel og blev eksamineret paa Gottorp 1831. 5. Juli 1844 blev han 2. Compastor i Barmstedt i Holsten, hvor baade Jette Collin (BEC, II, 254) og Chr. Thyberg (BJC, II, 157) besøgte ham; Kontorchef H. Vestberg oplyser venligst, at der i Familieceje findes adskillige Breve fra Pastor Gardthausen og hans Søner til Chr. Thyberg og Jette Collin helt op til 1870'erne. Gardthausen var 1848-51 Medlem af den slesvigholstenske Landsforsamling. Efter Als Erobring blev han August 1864 Sognepræst til Ulkebol. - ¹⁷ Kaptajn I i Artilleriet, senere kar. Oberst Leopold Keyper (1793-1854). - ¹⁸ Maleren Jørgen Roed (1808-1888) og hans Hustru Emilie, f. Kruse (1806-1894). De var nygifte, havde haft Bryllup 22. Maj 1842. - ¹⁹ Fru Johanne Molbech, f. Langberg (1793-1879), gift 1820 med Historikeren og Sprogmanden, Professor Chr. Molbech (1783-1857). - ²⁰ Fru Elise Holten, f. Behagen (1787-1874), gift 1805 med Gehejmekabinettsarkivar Carl Holten (1775-1862). Holtens boede paa 2. Sal i den Thybergske Gaard i Dronningens Tværgade (Folketællingen 1840). - ²¹ Hvem der tænkes paa, er ikke nemt at gætte. Foruden en Enkefrue og en Madam, der her ikke kommer i Betragtning, forekommer der i Vejviseren for 1842 følgende Personer af Navnet Römer: Kammerherre, Generalmajor samt 1. Militærdeputeret i General- og Kommissariatskollegiet C. L. W. Römer, boende Frederiksholms Canal 242; samme Sted bor Kammerjunker, Contoirchef i General- og Kommissariatskollegiet C. F. F. Römer, medens Cancellist i samme Kollegium C. C. H. Römer bor Frederiksholms Canal 240. Paa Vesterbro 37 træffer vi Kammerraad L. F. Römer og Protokolsekretær i Højesteret H. B. H. Römer. Det er nok en af disse Standspersoner, Fru Holten sigter til. Beskednere Folk er Kleinsmedemester O. C. Römer i Adelgade, Thee- og Porcellainhandler N. Römer i st. Grønnegade 279 og Urtekrammer C. B. Römer, Vesterbro 53. - ²² Edvard Collins Fætter, Lægen dr. med. Emil Hornemann (1810 1890), tit. Professor 1853. - ²³ Ordet *Corriculus* ser mystisk ud; Latin er det ikke, vel snarere en Latinisering af det neapolitanske Dialektord *corricolo*, en lille Vogn. Men hvor skulde Edv. Collin kende det fra? Fra H. C. Andersens „En Digers Bazar“, der var udkommet samme Aar (30. April 1842); her hedder et af de berømteste Kapitler „En neapolitansk Corricolo“ (Samlede Skrifter, 2. Udgave, VII, 1877, S. 143-46). Edv. Collin kunde ikke lide den Bog (Rigmor Stampe:

H. C. Andersen og hans nærmeste omgang, 1918, S. 227). Meningen med den skruede Sætning maa vel være: min Rejse til Jylland er i Sammenligning med Deres til Spanien og Italien ligesaa beskeden og fattig, som en tarvelig neapolitansk corricolo sammenlignet med et af Verdenskunstens Mesterværker.

2.

¹ J. H. Sieveking, dansk Vicekonsul i Marseille, død 3. Juli 1845. Thyberg skriver i sit Brev om Sieveking, „som jo har været længe i Kjøbenhavn“. – ² Torsdag 30. August skriver Thyberg: „Det eneste, jeg endnu har opnaaet, er at være bleven hårdet for al Skrig og Spektakel, saa Bornene behøve ikke at frygte min Hjemkomst“. – ³ Begyndelsen af Thybergs Brev (Malaga 17.–25. Aug. 1842) beskriver udførligt Jørgens Sygdom (et heftigt Febertilfælde). – ⁴ Spøgefuld Hentydning til Stænderforsamlingerne, der 1842 traadte sammen i Sommeren (Østifternes og de holstenske Stænder) og Efteraaret (de jydsk og de slesvigske Stænder). – ⁵ Fregatten „Thetis“, 48 Kanoner, sat i Vandet 1840, var 28. April–15. November 1842 i Middelhavet paa sit første Togt (Chef: Kaptajn, senere Viceadmiral C. C. Zahrtmann, 1793–1853). Instruxen lød bl. a. paa, at Fregatten paa Tilbagereisen fra Konstantinopel skulde besøge Livorno „for her at indtage Thorvaldsens Kunstværker“ (om Togtet M. K. Zahrtmann: Admirals C. C. Zahrtmann, 1927, S. 138–48). „Thetis“ ankrede 26. September paa Livornos Rhed og afsejlede 2. Oktober (sst. S. 147–48). – ⁶ Se Note 3 til Brev Nr. 1. – ⁷ Maleren Constantin Hansen (1804–1880); han opholdt sig 1835–43 i Italien. – ⁸ Finansdeputeret, Konferensraad (fra 1847: Gehejmekonferensraad) Jonas Collin (1776–1861). – ⁹ Thyberg skriver Fredag 2. Sept.: „Jørgen var altid meget dvadsk, men siden sin Sygdom er han falden i en bestandig Søvn, som intet kan vække ham af, og som ofte gjør det ubehageligste Indtryk paa mig; men hvad er derved at gjøre; jeg kan ikke banke ham til at være munter“. – ¹⁰ Som Fangerne i Stokhuset ved Østervold i Kbh., hvoraf de skikkeligeste i deres Fangedragter anvendtes til Arbejde ude i Byen, Gadefejning o. lign. – ¹¹ Se Note 10 til Brev Nr. 1. – ¹² Oehlenschlägers „Aladdin“ var 17. April 1839–6. Januar 1841 blevet spillet ialt 20 Gange paa Det kgl. Teater. Hvem der sigtes til med *Moren*, ved jeg ikke. – ¹³ Se Note 10 til Brev Nr. 1. – ¹⁴ Se Note 10 til Brev Nr. 1. – ¹⁵ Se Note 10 til Brev Nr. 1. – ¹⁶ Chr. Thybergs Ungdomsven, Tømrermester Julius Blom (1815–1900), senere Brandmajor og Etatsraad. – ¹⁷ Grosserer, senere Etatsraad Hans Puggaard (1788–1866) og Hustru Bolette, f. Hage (1798–1847); med paa Rejsen var endvidere Datteren Arnette (1821–1849), der i Rom blev forlovet med Orla Lehmann, og den næstældste Søn Christopher Puggaard (1823–1864), Student 1840, senere cand. polyt. og Dr. phil., Geolog (Rudolph Bay: Musikalsk Reise 1842–43, Memoirer og Breve XXXIV, 1921, S. 70–71). – ¹⁸ Emil Hornemann. – ¹⁹ Dansk Konsul i Marseille Cazalis-Tutein. – ²⁰ Drager.

3.

¹ I sin utrykte Selvbiografi nævner Thyberg blandt Danske i Rom bl. a. Billedhuggeren Jerichau, Malerne Constantin Hansen, Raadsig og Kùchler, de kommende Politikere Orla Lehmann og A. F. Krieger, Lægerne Adler, Math. Saxtorph og Theodor Collin, Edwards Broder; „Familien Puggaard, som jeg kjendte fra Kjøbenhavn, opholdt sig ogsaa dengang længere Tid i Rom“. Komponisten Rudolph Bay, der samtidig med Chr. Thyberg opholdt sig i den evige Stad, fortæller, at han traf

ham Nytaarsdag 1843 hos Grosserer Puggaards sammen med Billedhugger J. A. Jerichau og Malerne Kùchler og Friedrich Thöming (Rud. Bay: Musikalsk Reise 1842-43, Memoirer og Breve XXXIV, 1921, S. 93). - ² Komponisten J. P. E. Hartmann (1805-1900), gift 1829 med Emma, f. Zinn (1807-1851); Hartmanns var nære Venner af Edv. Collins. - ³ Lic. jur. Andreas Frederik Krieger (1817-1893), den senere nationalliberale Politiker og Minister; efter sin Disputats var han 1841-43 paa en Udenlandsrejse med Understøttelse af Fonden ad usus publicos og det Hurtigkarlske Rejestipendium. - ⁴ Efter at Østifternes og de holstenske Stænder havde holdt deres Møder i Løbet af Sommeren, traadte de norrejdske og de slesvigske Stænder sammen paa samme Dag, d. 12. Oktober 1842. Modsætningerne mellem dansk og tysk skærpedes voldsomt under denne Samling, og Eksplosionen indtraf i Slesvig 11. November, da den Deputerede for Sonderborg Peder Hiort Lorenzen (1791-1845) til Forsamlingens Forbløffelse talte Dansk og vedblev at tale Dansk. Uroen fortsatte under de følgende Møder. Dagen før Brevet til Chr. Thyberg skrevs, altsaa 28. November 1842, indeholder Berl. Tid. et meget udførligt Referat af Stænderforhandlingerne den omtalte bevægede Dag, og et ligesaa udførligt Referat af den norrejdske Stænderforsamlings Møde i Viborg 21. November, hvor Herredsfoged, Justitsraad J. P. With - for at „skaffe den danske Nation Satisfaction for de Fornærmelser, Tyskerne havde tilføjet den“ - stillede Forslag om, at Kongen vilde „gribe til kraftige Midler for at hævde den danske Nationalitet i Slesvig og Statens Enhed“; trods energiske Protester af den kgl. Kommissarius (A. S. Ørsted) blev Forslaget vedtaget med stort Flertal. Begivenhederne vakte ogsaa i København uhyre Opsigt; „Fædrelandet“ talte i voldsomme Vendinger Hiort Lorenzens Sag; men i Dronningens Tværgade synes de nærmest at være blevet betragtet fra den humoristiske Side. Indtil omkring 1840 kaldtes alle Kongens Undersaatter i de tre Hertugdømmer gerne for Holstenerer. - ⁵ Emilie Hornemann (1806-1853), Marie Hornemann (1823-1853), gift 1846 med Professor i Botanik Fr. M. Liebmann (1813-1856), og Rose Hornemann (1804-1889). De var Dotre af Professor i Botanik J. W. Hornemann (1770-1841), Jonas Collins Svoger. - ⁶ Gehejmestatsminister, Præsident for Danske Kancelli og Justitsminister Poul Christian Stemann (1764-1855). - ⁷ Kgl. Kommissarius ved begge de kongerigske Stænderforsamlinger var Deputeret i Danske Kancelli, Generalprokurør A. S. Ørsted (1778-1860), ved Hertugdømmernes Stænderforsamlinger Præsidenten for Det slesvigholstenske Kancelli, Grev Joseph Reventlow-Criminil (1797-1850), der havde spillet en lidet værdig Rolle under Sammenstødene i den slesvigske Stændersal og som intet gjorde for at beskytte Hiort Lorenzen, da denne blev truet med Vold. Christian VIII betragtede ham efterhaanden som en „notorisk Slesvigholstener“, og han tog da ogsaa klart Parti for Oprørerne 1848. - ⁸ Den tyske Arkitekt Wilhelm Roesing (1815-1883); han var blevet uddannet bl. a. ved Akademiet i Kbh., og herfra kendte Chr. Thyberg ham. Roesing var kommet til Hamborg efter Byens Brand 5.-8. Maj 1842 og virkede her til sin Død. - ⁹ Julius Blom. Se Note 16 til Brev Nr. 2. - ¹⁰ Arkitekten, Professor G. F. Hetsch (1788-1864) havde bygget den katolske Kirke i Bredgade (Ansgars Kirke), der blev indviet 1. Nov. 1842. Fredag 18. November læses i Berl. Tid.: „*Ildebrand*. Vi have idag at meddele Beretning om en beklagelig Ildløs. Kl. 6¹/₄ imorges udbrød Ild i det nyopbyggede catholske Capel, hvorved Altaret med dettes kostbare Prydelser aldeles brændte, og ved denne Leilighed smeltede flere deels Sølv - deels Metal-Figurer. Ilden var opkommen fra et i Kjelderren anbragt Varmeapparat, ved hvilket Capellet skulde opvarmes. I dette var der nemlig blevet fyret meget stærkt igaar Eftermiddags, paa

Grund af, at der da vare Haandværksfolk. En Skorsteensfeiersvend, der fra en af Frederiks Hospitals Skorstene bemærkede Ilden, var den, der gjorde Anskrig, og den hurtig tililende Hjælp bevirkede, at kun Altaret brændte, hvorimod den øvrige Deel af Capellet blev uskadt, saa at det blot for endeel trænger til at males om". I „Dagen“s Referat 21. November (Nr. 319) hedder det yderligere: „En umaadelig Røg og de ved Vandet opstaaede Dampe have meer eller mindre beskadiget alle Væggene, Malingen og Ferniseringen i Kirken, samt det skjønnede Platfond, der nu aldeles ingen Farver eller Forgyldning har“. — ¹¹ H. C. Andersens Vaudeville „Fuglen i Pæretæret“ opførtes 1. G. paa Det kgl. Teater ved Sommerforestillingerne 4. Juli 1842 og gik to Gange under stærkt Bifald. Den genoptoges 23. Oktober og spillede under en Del Meningskamp endnu fire Gange; under 4. Opførelse 3. November blev der „stærkt hyset, meget klappet“, 5. November blev der pebet ad Stykket og ligesaa sidste Gang 15. November, hvor Digteren skriver i sin Almanak: „Pæretæret og Toreadoren; Pæretæret *pebet* ordentligt ud og klappet dertil“. Smlgn. H. C. Andersen: Mit Livs Eventyr, I, 1951, S. 267–68. — ¹² Liberalt svensk Dagblad, grundlagt 1830 af Lars Hierta. Jeg har gennemgaaet November 1842 af Bladet uden at støde paa nogen Hentydning til „Fuglen i Pæretæret“; de tre danske Dagblade Dagen, Fædrelandet og Kjøbenhavnsposten citerer ikke nogen svensk Blad-Korrespondance ud Udpibningen. — ¹³ Johanne Luise Heiberg (1812–1890) havde vundet en stor kunstnerisk Sejr som Dina i Oehlenschlägers nye Tragedie af samme Navn, der havde haft Première 27. Oktober 1842. 17. November (efter Stykkets 7. Opførelse) skriver H. C. Andersen i sin Almanak: „Fru Heiberg trukket hjem efter Opførelsen af Dina“. Straks ved sin Entré i 2. Akt blev hun modtaget med et stormende Bifald; efter Forestillingen blev der i Teatret udbragt et Leve for hende, og da hendes Vogn kørte ud af Teaterporten, spændte hendes Beundrere Hestene fra ved Charlottenborg og trak hende hjem til hendes Bolig i Bredgade (Mac-Evoys Palæ; gl. Nr. 179A, nu Nr. 54), en Hæder, der tidligere i Kbh. kun var vist Frederik VI og Thorvaldsen. Paa sin Fødselsdag 22. November modtog Fru Heiberg en Serenade af flere hundrede Studenter, der sang en Sang af Henrik Hertz: „Naar af det travle Liv forladt-“; „et derpaa udbragt „længe leve Fru Heiberg“ ledsagedes af et tre Gange gjentaget jublende Hurra, der atter lød, efterat hun i nogle faa hjertelige Ord havde udtalt sin Tak“ (Berl. Tid. 23. November 1842). — ¹⁴ ? — ¹⁵ Constantin Hansen. — ¹⁶ Christian Thybergs og Henriette Collins Kusine Claudia Jensen (Falenkam) (1816–1887), Plejedatter eller Adoptivdatter af Farver i Stubbekøbing Johan Falenkam, Mad. Thybergs Broder. Hun boede i Stubbekøbing, men havde et halvt Aar været i Huset hos Mad. Thyberg (BEC, V, 101 og 319). 1851 blev hun gift med Bogholder og Forvalter ved Sorø Akademi, Kammerraad Hans Vilh. Beck (1812–1874). — ¹⁷ Emil Hornemann. — ¹⁸ Chr. August Dalgas; se Note 3 til Brev Nr. 1. — ¹⁹ Der var paa dette Tidspunkt ingen dansk Konsul i Rom, men fra 1838 fik Maleren Johan Bravo (1797–1876) et Honorar af den danske Stat for at vejlede danske Rejsende i Rom. 28. Marts 1843 blev han Kunstagent og først 14. Oktober 1847 dansk Konsul. Bravo fulgte 1842 med „Thetis“ til Danmark (M. K. Zahrtmann: Admiral C. C. Zahrtmann, 1927, S. 147), saa Thyberg har næppe truffet ham paa dette Tidspunkt.

4-

¹ Julius Blom. Han blev gift 1846 og opføres i Vejviseren samme Aar som boende i den Thybergske Gaard (1. Sal i Forhuset, ifølge Folketællingen 1850). — ² Søndag 9. September 1849 modtog Hovedstaden de første Tropper fra Fredericiaslaget

6. Juli; Indtoget, der ialt varede fem Dage, omfattede 10.000 Mand. Paa hele Strækningen Frederiksberg Alle, Vesterbro, Strøget, Kongens Nytorv, Gothersgade til Kongens Have var Byen smykket med Æresporte, Blomsterdekorationer, Faner og Vaabenskjolde, og Befolkningen hyldede med Jubel den sejrige Hær. — ³ *Fatter* maa her være Edvard Collin, Mad. Thybergs Svingersøn. Tømrermester Thyberg var død 25. December 1844; *Barnene* er altsaa Louise, Jonas og Mimi Collin. — ⁴ Fritz Jürgensen, hvis pompøse Titel i Vejviseren er: „Hof-Uhrmager, General-Inspecteur over den offentlige Tidsmaaling“, men hvis eneste Arbejde var at trække Urene op paa de kgl. Slotte, boede i Østergade Nr. 77 (senere Nr. 6). — ⁵ Edvard og Henriette Collins yngste Datter Mimi, f. 27. December 1842, opkaldt efter sin ældste Søster, der døde 15. Februar 1843. Mimi Collin blev kun godt 12 Aar gl.; hun døde 20. April 1855. — ⁶ Departementssekretær i Udenrigsministeriet, Kammerjunker Julius Sick (1815–1884), senere Kammerherre og Ministerresident i Bruxelles og Haag. Sick var paa dette Tidspunkt ugift og logerede siden 1845 (Vejviseren) hos Mad. Thyberg; han boede i Stueetagen ud mod Dronningens Tværgade. — ⁷ En Gennemgang af Adresseavisens Dødsannoncer for Perioden 1. Juli–10. September 1849 har givet følgende Resultat, der henstilles som en Hypotese, idet ikke blot Navn, men ogsaa Alderen passer til den i Brevet omtalte lille Pige. Under Rubrikken Dødsfald har Bladets Nr. 181, 4. August 1849: „At det behagede Gud den 30te Juli at bortkalde til det evige Liv min kjære, lille Datter, Johanne Fransiska Knudsen, 5¹/₄ Aar gammel, bekjendtgjøres for Slægt og Venner af hendes dybsørgende Moder og Sødskende. Til lige takkes saavel Budne som Ubudne, der ledsagede hende til hendes sidste Hvilested. Johanne Elisabeth Knudsen, fød Martini“. Ifølge Vejviseren 1849 boede Lystestøber-Enke J. E. Knudsen St. Grønnegade 263. — ⁸ Ingeborg Mimi Collin, kaldet Vulle, døde som nævnt i Note 10 til Brev Nr. 1, 15. Februar 1843, knapt 5¹/₂ Aar gl. H. C. Andersens Mindedigt „Ingeborg Mimi Collin“ tryktes 12. Marts 1843 i „Ny Portefeuille“, Bd. I, 11. Hæfte, S. 321 (Samlede Skrifter, 2. Udg., XII, 1879, S. 352). Mad. Thyberg citerer sidste Halvdel af Digtet; 2. Strofe lyder saaledes hos Andersen:

I Stuen tætved legede de Smaa,
Den Ældste var en lille, deilig Pige,
En Rosenknop – Døds-Englen Blomsten saae
Og tog den med sig til sit stille Rige

⁹ Boghandler C. C. Lose (1821–1892). — ¹⁰ Se Note 16 til Brev Nr. 3. — ¹¹ Vita Meding (1819–1913), Datter af Sognepræst i Majbølle Johan Jacob Meding (1774–1824) og Margrethe Edinger (1783–1868); ligesom Claudia Jensen boede hun i Stubbe-købing (Albert Fabritius: Slægten Edinger, Personalhistorisk Tidsskrift 9. R., III, 1930, S. 62–63). (Meddelt af Dr. phil. Albert Fabritius). — ¹² Den kgl. Historiograf, Gehejmearkivar C. F. Wegener (1802–1893) udgav som Led i Serien „Antislesvigholstenske Fragmenter“ dens Hefte 11: „Om Hertugen af Augustenborgs Forhold til det holstenske Oprør“ (1849), der straks kom i tre Oplag. — ¹³ Familiens Hund. — ¹⁴ Smlgn. Note 11 til Brev Nr. 1. Kammerraad Claus Chr. Bang var gift 1810 med Caroline, f. Giersing (1789–1864). Bangs havde Sommeren 1849 været i Göteborg og besøgt Datteren Emma og Svingersønnen N. P. Butenschön (BEC, II, S. 189); disse var altsaa nu rejst til Amerika. — ¹⁵ Senere Byfoged i Stege Hother Hage (1816–1873), Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, foretog 1849–50 sammen med sin syge Søster Arnette (1814–1877) en Rejse til Madeira (Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort Lorenzen: Danske patriciske Slægter, 3. Samling, 1915, S. 123–24). —

¹⁶ Kaptajn I ved 1. Jægerkorps Frederik Wichfeld; han blev afskediget 10. Februar 1849. Hvad en *L. R. Familie* er, kan jeg ikke gætte. – ¹⁷ Natten til 7. Juni 1848 overfaldt Friskareføderen, Major von der Tann med en Styrke paa kun ca. 350 Mand og uden Artilleri den danske Avantgarde 9 km S. f. Haderslev og slog den paa Flugt; 1 dansk Kanon gik tabt; Tabene var i Døde og Saarede paa dansk Side 33, paa tysk 34, men Danskerne mistede yderligere 22 usaarede Fanger. I Panik gik hele det danske Flankekorps under Oberst Adolph Juel samme Dag tilbage fra Haderslev til Kolding. Kaptajn Wichfeld var Chef for 3. Reservejægerkorps' 3die Kompagni, der var paa Post ved Vartenbjerg Kro. Kompagniet deltog ikke i Fægtningen; dets Stilling blev rømmet kort før v. d. Tanns Styrker kom kørende, og derved lykkedes det Tyskerne at komme gennem de danske Linier og falde i Ryggen paa Tropperne ved Hoptrup. Om Wichfeld denne forvirrede Nat, hvor alle tænkelige Uheld indtraf, se „Den dansk-tyske Krig i Aarene 1848–50. Udg. af Generalstaben“, 1ste Deel 2. Afsnit, II, 1870, S. 943 ff. – ¹⁸ Etatsraadinde Vilhelmine Frederikke Flor, f. Zeuthen (1798–1859), gift 1826 med den sønderjydske Danskheds Forkæmper, tidligere Professor ved Kiels Universitet Christian Flor (1792–1875). – ¹⁹ med. dr. Herman Säterberg (1815–1897), 1847–79 Forstander for det ortopædiske Institut i Stockholm, romantisk Digter og Forfatter af Tekster til populære Mandskorsange („Vintern rasat ut bland vara fjällar –“, „Sjung om studentens lyckliga dag –“). Han hørte til Pionererne paa Sygegymnastikkens Omraade. – ²⁰ Jonas Collin. – ²¹ Frederik VII. – ²² Kammerherre Carl Berling (1812–1871), Frederik VII.s Privatsekretær, Generalkasserer for Civillisten. – ²³ Billedhugger Andreas Kolberg (1817–1869); han hørte til Frederik VII.s Kreds, gav Kongen Tegneundervisning og var 1849 blevet Inspektør ved Kongens Malerisamling, fik 1850 Professortitlen, men da han inde i Kbh. sladrede om Fru Danners stigende Magt, blev han senere fjernet. Om Kolbergs Forhold til Kongen og Grevinde Danner, se Robert Neiiendam: „Bogen om Grevinde Danner“, 1956, S. 67 og 103. – ²⁴ Straks efter Frederik VII.s Tronbestigelse 1848 var Louise Rasmussen (1815–1874) flyttet ind paa Christiansborg Slot; 20. Sept. 1848 ændredes hendes Navn til Fru Danner og i Marts 1849 fik hun Titel af Baronesse. 7. August 1850 blev hun gift med Kongen. – ²⁵ Efter Martsministeriets Afgang blev Orla Lehmann (1810–1870) 8. Dec. 1848 udnævnt til Amtmand over Vejle Amt. Han indfandt sig ved Koldings Erobring 23. April 1849 hos de tyske Styrker for at varetage Civilbefolkningens Interesser, men blev mod Folkeretten taget tilfange af Slesvigholstenerne og ført først til Gottorp, senere til Rendsborg. Først 15. August, efter Feltogets Afslutning, blev han frigivet. – ²⁶ Edvard og Jette Collin.